

Følling fortelleren

Helt siden han fikk Norges første lektorat i medisin, har Ivar Følling fortsatt å undervise.

■ – Velkommen til Ahus, sier Ivar Følling og slår ut med armene. Bak oss blinker det i store glassvinduer fra et av Nord-Europas største og mest moderne sykehus.

Da sjefen for endokrinologisk avdeling ved Universitetssykehuset i Akershus fylte 70, hadde han egentlig tenkt å gi seg.

– På fredag i forrige uke fylte jeg 73.

Fortsatt har han pasienter på endokrinologisk poliklinikk to dager i uken. Forskningsveiledning blir det også tid til. Og medisinstudentene ved Universitetet i Oslo får nytte godt av Ivar Føllings fenomenale evner til å forelese.

– I 1996, første gang prisen for årets beste lærer ble delt ut, ble du utropt til beste foreleser, ikke bare ved medisinsk fakultet, men ved hele Universitetet i Trondheim.

– Jeg er fryktelig stolt av det. Såpass forfengelig er jeg. Like etter reiste vi derfra. Hadde komiteen visst det, er det ikke sikkert jeg hadde fått den.

Stjernestunder

Hjemme hos Ivar Følling har de levd i pappkasser i et halvt år. Nå er det bare sofaen som mangler.

– Vi bodde i mange år i en av villaene i Homansbyen fra 1870-tallet. Vårt hjerte er nok fortsatt litt der, innrømmer han.

Men kunsten, bøkene og de mange arvestykkene har fulgt med på lasset til St. Hanshaugen hvor leiligheten har heis, og hvor man ikke trenger å måke om vinteren.

– Vi har altfor mange ting som vi ikke klarer å kvitte oss med. Det er en sykdom. – Jeg forstår at dere ikke kan kaste disse stolene. Hvilke fantastiske utskjæringer!

– Vet du hvem som eide dem? De tilhørte i sin tid den amerikanske finans- og jernbanemannen Andrew Carnegie. En Trondheimsfamilie som bodde i New York på slutten av 1800-tallet, kjøpte stolene på auksjon og tok dem med seg hjem til Norge. I 18 år spiste vi middag på disse stolene. Det var det eneste møblelementet som fulgte med leiligheten vi leide i Trondheim. Da vi skulle reise, spurte eieren om vi ville ha dem. Du kan tro vi ble glade. Vil du ha kaffe forresten?

Ivar Følling reiste til Trondheim for å være med på å bygge opp medisinsk fakultet ved regionsykehuset der i 1975.

– Vi hadde noen veldig fine år. Jeg fikk holde på med det jeg liker aller best, klinikk og undervisning i kombinasjon. I tillegg brukte jeg mye tid på universitetsarbeid.

Man skal prøve å komme seg inn på et spor der man lykkes, mener Ivar Følling.

– Da har både du og de andre det bra, og det kommer noe godt ut av det. Ledere som lar folk få en viss frihet til å drive med det de er gode til – de er gode ledere.

At Ivar Følling egner seg til å undervise er åpenbart. Kolleger forteller om en talekunstner som kan få en forsamling til å sitte og lytte og forstå selv de mest kompliserte temaer.

– Det morsomste jeg vet, er hvis jeg har strevd ordentlig med å danne meg min egen oppfatning av noe, presenterer det for andre og så merker at det når frem. Det er stjernestunder.

– Hvordan lærer du deg selv ting?

– Jeg tror folk er veldig forskjellige når det gjelder hvordan de tilegner seg kunnskap. Jeg er forholdsvis auditiv og får mye ut av å gå på forelesninger, delta på kongresser og diskutere fag med kolleger. Andre må hjem og lese for å få stoffet til å sitte.

Jeg tror begge veier er helt utmerkede.

– Du bruker fortsatt heller tavle og kritt enn powerpoint.

– Det betyr ikke at jeg ikke forbereder meg. Jeg tenker alltid igjennom hvordan jeg skal strukturere stoffet. Og jeg *har* faktisk begynt å bruke powerpoint. Jeg er ikke helt fossil!

Føllings sykdom

Ivar Føllings far, Asbjørn Følling, oppdaget, som den første legen i verden, sykdommen fenylketonuri, en tilstand som ubehandlet fører til mental retardasjon.

I dag screenes alle nyfødte for tilstanden.

– Hvordan er det å være sønn av en lege som ga navnet til en medisinsk sykdom?

– Mange spør om det og lurer på om det ikke har vært en belastning. Slett ikke! Det er bare fint, sier Ivar Følling.

– Inspirerte din far deg til å bli lege?

– Han ønsket at jeg skulle bli hva jeg ville. «Du er sikker på at du ikke vil bli prest da?» spurte han en dag.

Men for Ivar Følling sto det mellom fysikk og medisin.

– Medisin er et eventyr! Men av og til morer jeg meg med å prøve å lese Einsteins populærvitenskapelige fremstilling av relativitetsteorien.

Gjenreisningen

– Var det planene om å prøve å få universitetsfunksjonen tilbake til Akershus som gjorde at du lot deg lokke hjem til Oslo?

– Det var nok et trekkplaster, ja.

Sykehuset utenfor hovedstaden mistet sin universitetsstatus midt på 1980-tallet.

– Det ryktes at du sto bak 90 % av arbeidet med å gjenreise Ahus som et universitetssykehus.

Ivar Følling ser forskrekket ut.

– Langt ifra! Slikt må du ikke si. Det er voldsomt overdrevet.

Like fullt er det ikke til å komme fra at det var Ivar Følling som utarbeidet utkastet til det som skulle bli rammeplanen for undervisning av medisinstudenter ved Ahus. Han satt også i komiteen som ledet arbeidet med å gjøre sykehuset til et universitetssykehus.

– Du har fått til mye.

– Nå vel. Men jeg arbeider sent. Det erger meg. Jeg har alltid vært misunnelig på de som kan få ting unna i en fei.

Så mye biologi!

Møtet med avdelingsoverlege Boek Aubert på indremedisinsk avdeling ble avgjørende for Ivar Følling da han kom til Gjøvik som fersk turnuskandidat.

– Han hadde en usedvanlig evne til å formidle hvor fantastisk faget er. Vi holdt kontakten til han døde, 96 år gammel.

At det siden ble endokrinologi, var nok mer tilfeldig.

– Men jeg har aldri angret. Endokrinologien har så mye biologi i seg!

Ivar Følling elsker å kombinere basalvitenskap med klinikk.

– Vi kan gjøre svært mye for pasientene. Vi har unge pasienter, kan redde liv ved å gi dem hormoner når de trenger det, og vi kan ta vekk hyperproduksjon når det er det som er saken. Det er ikke mange andre medisinske spesialiteter som kan påvirke sykdomsforløpene like mye.

Overlegen er skeptisk til det han kaller énprosentmedisinen.

– Mange av de tingene vi holder på med i medisinen i dag, utgjør en gevinst bare for en ørliten del av pasientene.

Han blir rent irritert når han snakker om legemiddelfirmaer som reklamerer for medisiner ved å fokusere på den relative virkningen av medikamentell behandling, uten å nevne de absolutte tallene det er snakk om.

– 30 % effekt kan høres mye ut, ikke sant? Hvis vi derimot ser på den absolutte effekten av medisinen, kan den være så liten som en risikoreduksjon fra tre til to prosent,

Ivar Følling

Født 14. januar 1938 i Oslo

- Cand.med. Oslo 1961
- Første lektorstilling i medisin i Norge, Universitetet i Oslo, 1966
- Seksjonsoverlege og førsteamanuensis, Endokrinologisk seksjon, Trondheim
- Seksjonsoverlege og førsteamanuensis, Endokrinologisk seksjon, Akershus universitetssykehus
- Mangeårig engasjement i undervisning og oppbygging av universitetsfunksjoner ved fakultetene i Oslo og Trondheim

Foto Kari Tveito

noe som er nyttig bare for noen av de få vi belaster med utredning og behandling.

Medisinsk skjønn bør fortsatt stå i høysetet når behandlingsmetoder skal velges, mener Ivar Følling.

– Da trenger vi leger som er spesialister på sine felt, men som også er brede nok til å se helheten. Mange medisinere blir stadig snevrere i både sin forskningsmessige og faglige bakgrunn, rett og slett på grunn av hvordan forskning og klinikk i dag er organisert. Dessverre kan det føre til at pasientene og problemstillingene ikke blir vurdert i sin fulle bredde for studentene.

– Hvor stort er problemet?

– Det skal jeg ikke si noe om. Stort sett fungerer jo medisinstudiet, både her i Oslo og i Trondheim, utmerket.

Ivar Følling bør vite det. Det er ikke få eksamener han har vært eksaminator ved.

– En annen ting ved studiet som bekymrer meg litt, er at studieplanen nå er så innviklet at den er nesten umulig å endre. Det blir ikke noe igjen til lærerens eget initiativ. Det kan virke litt nedverdiggende, er jeg redd. Men dette er ikke dramatisk, skynder han seg å legge til.

– Studiet er bra, veldig bra. Og studentene blir flinke. Jammen blir de det!

Ivar Følling har en sønn som for tiden har turnustjeneste ved sykehuset i Nordfjordeid.

– Han har en flott tjeneste. Turnuslegene får slippe til og prøve seg alene både på dag- og nattetid, selvfølgelig alltid med overlege i bakhånd. Slikt blir det gode leger av, mener Ivar Følling.

Regelbryter

– I januar har Ahus figurert i nyhetsbildet nesten hver dag på grunn av kritisk overbelegg.

– Omleggingen av Oslo-sykehusene med overføring av 160 000 pasienter har selvfølgelig ført til en del vanskeligheter i startfasen.

Ivar Følling har imidlertid klokkeetro på at Ahus vil vise seg den nye tilliten verdig.

– Ahus har et kjempepotensial. Vi har fått økt bemanning, og vi har et svært nedslagsfelt på nesten 500 000 mennesker. Alt ligger til rette for at vi skal bli et slagkraftig sykehus som vil kunne gi god behandling til pasientene, ha det beste utgangspunktet for å gi en bred medisinsk utdanning og få større og større betydning som forskningsinstitusjon. Ikke minst er det viktig at et stort sykehus som Ahus, har alle funksjoner intakt, mener han.

– Ingenting kan erstatte faglig samarbeid innenfor de fire veggene til et sykehus. Hvis vi kommer dit at pasientene må sendes rundt fra sykehus til sykehus for å få det ene organet undersøkt der og det andre der, da er det fare på ferde.

– Noe av dette er jo i ferd med å skje i Oslo-prosessen.

– Javisst, og det synes jeg er riktig ille. Men jeg kjenner ikke godt nok til reformen som helhet, til å uttale meg. Jeg har en klar mening om Ahus, som jeg kjenner, og som står i en særstilling nå.

– Hvordan kan Ahus bli et best mulig universitetssykehus?

– Hvis ledelsen er seg bevisst at det faglige skal stå øverst på prioriteringslisten ved enhver anledning, blir det bra. Dessuten kunne sykehuset kvitte seg med mange av dem som teller, mener Følling.

– Det å snakke om at sykehus går med overskudd eller ikke, er tøv. Et sykehus kan aldri bli en bedrift.

Han er heller ikke spesielt begeistret for byråkrater som sitter utenfor helsevesenet og lager regler for hvordan sykehusene skal driftes.

– De lager regler som tar høyde for alle mulige eventualiteter som ikke er praktisk gjennomførbare i en klinisk hverdag. Den sykehusledelsen som tør si at de gir blanke i disse ufornuftige reglene, har min respekt – Er det mange av dem?

– Nei, de bøyer hodet fordi de ikke tør. Det blir det masse dårlig ressursbruk av.

– Bør flere klinikere engasjere seg i sykehusledelsen?

– Ja, men det hjelper ikke hvis de er byråkrater i sin sjel.

– Er du redd for å bryte regler?

– Nei. Jeg gjør det jeg synes er faglig riktig. Medisin og etikk bør styre avgjørelser, ikke jussen.

Refleksjoner

For å komme til Ivar Føllings kontor må vi gå ut i det hvite vinterlandskapet utenfor Ahus med utsikt til jorder og bondegårder.

En enslig fløy fra det gamle sykehuset står igjen etter at resten av gamle SiA er blitt revet.

– Jeg hadde håpet at de ville ta vare på hele bygget, sukker Følling.

Vi går inn på det nyoppussede pasienthotellet. I etasjene over ligger biblioteket, administrasjonens og universitetets lokaler.

– Studentfasilitetene her er så fine at det er nesten flaut å vise dem frem.

Studentene har lesesaler, kollokvierom og sågar egne soverom med dusj for at de også skal kunne delta på vakter nattetid.

Engasjementet til tross. Nå vil Ivar Følling ta seg mer fri.

– Det gjelder å gi seg mens leken er god.

Da vil han nyte stillheten på hytta og finne tid til å lese annet enn faglitteratur.

– Hvilke personer eller verk inspirerer deg mest?

– De geniale er Darwin, som så hvordan evolusjonen har utviklet livsformene, Einstein som klarla verdensrommets gåter, Watson og Crick som løste livets gåte, og Ibsen som lodder dypet i sjelen, ikke minst i mitt favorittstykke *Vildanden*. Trolig ikke svært originale valg.

Kari Tveito

kari.tveito@oslo-universitetssykehus.no
Oslo universitetssykehus, Aker